

Секція: Формування людського капіталу: антикризові заходи

Азарова А.О., к.т.н., професор,

Тямушева В.М.,

Тітова К.С.,

Вінницький національний технічний університет,

м. Вінниця, Україна

АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЙ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Сучасна економічна ситуація призводить до пошуків сутності поняття інтелектуального капіталу, оскільки безпосередньо від нього залежать економічні результати діяльності фірм, і саме він відіграє важливу роль для підприємств, які функціонують в ринкових відносинах.

На сьогоднішньому етапі розвитку економіки існує проблема неоднозначності трактування інтелектуального капіталу та відсутності єдиної системи його визначення. І оскільки без поширення інтелектуального капіталу неможливе масштабне впровадження інновацій у діяльність підприємств, що має в результаті створення нематеріальних активів, то керівники підприємств зосереджені на вдосконаленні системи управління капіталом, який є найбільш конкурентоспроможним продуктом на сучасному ринку.

Метою дослідження є аналіз основних дефініцій інтелектуального капіталу як важливої складової активів підприємства для підвищення ефективності управління ресурсами.

Проблему визначення сутності інтелектуального капіталу досліджували такі відомі зарубіжні науковці, як Т. Стюарт, П. Саліван, Д. Даффі, Л. Едвінссон, Е. Брукінг, М. Мелоун, К.-Е. Свейбі, так і

вітчизняні, серед яких слід зазначити О. Гапоненка, А. Чухна, О. Панкрухіна, Ю. Гаву, С. Вовканича, А. Никифорова, Д. Богиню, О. Кендюхова, А.М. Колота, М.А. Ескіндарова, В. Л. Іноземцева, Л. Г. Мельник та ін.

Залежно від галузевої належності підприємств існують певні особливості у визначенні динаміки розвитку та напрямів забезпечення ефективного функціонування інтелектуального капіталу.

Оскільки ІК безпосередньо впливає на результат діяльності підприємства у вартісних показниках, то необхідним є також чітке визначення його критеріїв. Але такої системи не існує через недостатню розробленість досліджуваної теми як в методологічному, так і в теоретичному аспектах.

Проаналізувавши праці вітчизняних та зарубіжних вчених, можемо сказати, що кожне описане ними визначення інтелектуального капіталу (ІК) відображає лише певну його ознаку. Можливо це пов'язане з щільним взаємозв'язком поняття ІК з дефініціями організаційного, споживчого, людського та інформаційного капіталів. Наприклад на думки Л. Едвінссона, М. Мелоуна та О. Панкрухіна, сходяться на поділі інтелектуального капіталу на три основні складові: людський капітал, організаційний та споживчий [1,8].

Тож розглянемо більш детально трактування поняття ІК сформовані закордонними та вітчизняними вченими і подані в таблиці 1.

Таблиця 1

Концепції понять інтелектуального капіталу

Визначення	Автор	Переваги	Недоліки
Людський капітал – це сукупність знань, практичних навичок і творчих здібностей персоналу підприємства, використовуваних під час виконання його поточних	Л. Едвінссон, М. Мелоун [1].	Характеризує сукупність знань як основу людського капіталу.	Загальне пояснення людського капіталу, що є складовою ІК.

завдань, а також моральні цінності та філософія підприємства, культура праці та загальне ставлення до справи.			
ІК є системою певних складових нематеріальних ативів, сукупністю взаємопов'язаних елементів: зовнішня структура, внутрішня структура, індивідуальна компетентність.	К.-Е. Свейбі [2]	Структуризує ІК як систему нематеріальних активів.	Неповне висвітлення взаємозв'язків між елементами системи ІК.
ІК складається зі знань і досвіду, які можуть бути використані для створення багатства, а також інтелектуальну власність.	Т. Стюарт [3]	Враховує всі складові ІК, що безпосередньо впливають на його ефективність, а також описують його мету.	Описує ІК в загальних рисах, тобто без деталізації характеристик.
ІК можна визначити, як: людський капітал, втілений у працівниках компанії у вигляді їхнього досвіду, знань, навичок, здібностей до нововведень, а також до загальної культури, філософії фірми, її внутрішніх цінностей; структурний капітал, що включає патенти, ліцензії, торговельні марки, організаційну структуру, бази даних, електронні мережі.	В. Іноземцев [4]	Ідентифікує основні критерії для визначення ІК в тісному їх взаємозв'язку та взаємозалежності.	Дає нечітке розмежування людського та структурного капіталів.
ІК є головним ресурсом сучасних підприємств, від якого залежить подальший їх розвиток та продуктивність; він дає змогу економити техніку, заощаджувати кошти і матеріальні засоби, вивільняє фінанси, підвищує життєздатність учасників економічного процесу, а також сприяє зростанню прибутковості економічної діяльності.	Я. Д. Крупка та І. П. Хвищун [5]	Описує ІК як основу зростання прибутковості економічної діяльності.	Визначає розвиток підприємства як наслідок економії основних його засобів.
ІК – це інтелектуальні здатності людей у сукупності зі створеними ними матеріальними й нематеріальними засобами, які використовуються у процесі	Мельник Л. Г. [6]	Показує безперечність інтелектуальних здатностей людей у	Не підтверджує важливість методологічного

інтелектуальної праці.		визначенні поняття ІК.	забезпечення ІК.
ІК – це система характеристик, що визначають здатність людини, тобто якість робочої сили, тобто працівника підприємства, фірми або корпорації, що створює товар чи послуги, в цілях їх відтворення на основі персоніфікованого економічного інтересу кожного суб'єкта і їх сукупності.	М.А. Ескіндаров [7]	Виявляє ще один елемент ІК, такий як персоніфікований економічний інтерес окремого суб'єкта та їх сукупності.	Не визначає інтелектуальну власність як головну ознаку ІК.
Організаційний капітал – це об'єктивно діючі чинники та умови, що впливають на формування інтелектуального капіталу на певній визначеній території, зокрема: правові норми, інституціональні складові науки та освіти, капіталізація компаній, соціальні інститути, технології, технічне і програмне забезпечення, інтелектуальна власність, корпоративна культура.	О. Панкрухін [8]	Визначає об'єктивно діючі чинники та умови, що впливають на формування ІК.	Враховує формування інтелектуального капіталу на певній визначеній території.

На державному рівні усвідомлено необхідність побудови національної інноваційної системи – нового виміру економічних, соціальних відносин, які базуються на пріоритетному розвитку наукових знань, технологій та їх оперативному використанні. Зокрема, в Україні управління інтелектуальним капіталом набуло актуальності починаючи з 2000 року.

Інтелектуальний капітал (ІК) як визначальний фактор ефективного економічного розвитку і конкурентоспроможності підприємства, є абсолютно новим напрямом у теорії управління.

Тому враховуючи недоліки і переваги існуючих дефініцій інтелектуального капіталу, автори пропонують таке його бачення: інтелектуальний капітал – це сукупність професійних здібностей та знань персоналу, напрацьований досвід організації, система інформаційних

ресурсів та контактів підприємства з постачальниками, споживачами та іншими партнерами, корпоративна культура, організаційні та інтелектуальні можливості, які під час використання створюють власну вартість та забезпечують отримання прибутку і посилення конкурентоздатності. Реалізація ІК залежить від продуктивності праці персоналу підприємства і має на меті максимізацію отриманого прибутку.

Література:

1. Маркова Н.С. Теоретико-методичні основи формування й розвитку інтелектуального капіталу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Н.С. Маркова / Харківський національний економічний університет. – Харків, 2005. – 184 с.
2. Sveiby K.-E/ Measuring Intangibles and Intellectual Capital // An Emerging First Standart/Internet version, Aug. 5, 1998.
3. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність [Електронний ресурс] : [підручник] / В. Д. Базилевич. – Режим доступу : <http://xn--e1ageiefbcsr9i8a.xn--p1ai/%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82/405/2>
4. Иноземцев В. Л. За пределами экономического общества. Постиндустриальные теории и постэкономические тенденции в современном мире / В. Л. Иноземцев – М. : Academia, 1998. – 640с.
5. Крупка Я.Д. Інтелектуальний капітал у підприємницькій діяльності [Електронний ресурс] / Я.Д. Крупка, І.П. Хвищун // Збірник наук. праць. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси» / Луцький нац. техн. ун-т. – 2008. – Вип. 5 (20). – Ч. 1. – Режим доступу:http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En/O_FN/2008_5_1/zbirnuk_O_FN_5_Ч_1_323.pdf.
6. Уляницький З.В. Проблеми управління інтелектуальним капіталом та способи їх вирішення / З.В. Уляницький // Національний університет “Львівська політехніка”. – 2013. – С. 108-117. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/23267/1/17-108-117.pdf>.
7. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку//За ред. акад. НАН України В.М. Гейця.-К.: Ін-т економ. прогноз., Фенікс, 2003.- 1008 с.
8. Панкрухин А. Структура интеллектуального капитала России / А. Панкрухин // Государственная служба. – 2004. – № 1. – С. 17–29.